УДК 336.1:352

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1\(19\)-79-91](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1(19)-79-91)

Губа Марина Ігорівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Херсонський національний технічний університет, вул. Бериславське шосе, 24, м. Херсон, 73000, тел.: (0552) 32-69-12, <https://orcid.org/0000-0002-6624-9074>

Линецький Михайло Валерійович аспірант освітньо-наукової програми «Публічне управління та адміністрування», Херсонський національний технічний університет, вул. Бериславське шосе, 24, м. Херсон, 73000, тел.: (0552) 32-69-12, <https://orcid.org/0000-0001-7276-557X>

ПУБЛІЧНІСТЬ І ПРОЗОРИСТЬ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Анотація. Відкритість влади широко визнається важливою ознакою зваженої та ефективної фіскальної політики. Шляхом посилення підзвітності влади, довіри громадян та зменшення можливостей для корупції більша бюджетна відкритість може сприяти більш ефективному стягненню і розподілу фінансових ресурсів. Концепція «відкритого уряду» охоплює широкий спектр практик, що можуть сприяти належному врядуванню та заохочувати до більш ефективного прийняття рішень. Допмагаючи зменшити корупцію або сприяти більш ефективній роботі органів місцевого самоврядування, відкритість та прозорість влади виступає потужним інструментом для вирішення деяких проблем, із якими зіштовхується місцева демократія. Через недовіру до влади, як наслідок, мешканці громади не знають, на що йдуть сплачені ними податки і в кінцевому результаті громадяни не можуть оцінити якість та вартість суспільних послуг, що надаються за бюджетні кошти, а також закуплених за кошти бюджету товарів та робіт. Ознаками ефективної політики та якісного урядування є реальна публічна підзвітність та підконтрольність діяльності органів місцевого самоврядування інтересам мешканців територіальних громад. Проте через недостатньо високу ефективність використання бюджетних ресурсів в Україні є необхідним поліпшення інформування про бюджетний процес, забезпечення його прозорості та вдосконалення механізму дії окремих його елементів.

Бюджетна прозорість дає можливість представникам влади керуватись громадською думкою при прийнятті остаточних бюджетних рішень (основні напрямки розподілу видатків) та підсилює довіру населення до місцевих органів влади, тому що розуміння дій представників влади є передумовою громадської підтримки. Незважаючи на вимоги чинного бюджетного

законодавства, на сьогодні є недостатніми можливості для реалізації права громадськості на інформацію про бюджет і врахування точки зору громадськості під час прийняття рішень щодо використання бюджетних коштів. У статті автор розглядає зміст бюджетної прозорості, аналізує досягнутий її рівень в Україні та пропонує можливі заходи з її посилення в інтересах усіх зацікавлених сторін: громадян, громадських інститутів, органів влади тощо.

Ключові слова Публічність і прозорість, місцевий бюджет, антикорупційна політика, місцеве самоврядування.

Maryna Huba PhD in Economics. Assistant Professor, Department of Public Administration and Local Self-Government, Kherson National Technical University, 73000, Kherson, Beryslavske Shosse, 24, tel.: (0552) 32-69-12, <https://orcid.org/0000-0002-6624-9074>

Lynetsky Mykhailo Post-graduate student of the educational-scientific program "Public Administration", Kherson National Technical University, 73000, Kherson, Beryslavske Shosse, 24, tel.: (0552) 32-69-12, <https://orcid.org/0000-0001-7276-557X>

PUBLICITY AND TRANSPARENCY OF THE LOCAL BUDGET AS AN INSTRUMENT OF ANTI-CORRUPTION POLICY AT THE LEVEL OF LOCAL SELF-GOVERNMENT

Abstract. Open government is widely recognized as an important feature of prudent and effective fiscal policy. Greater fiscal openness can increase the collection and allocation of financial resources by increasing government accountability, public confidence, and opportunities for corruption. The concept of "open government" covers a wide range of practices that can promote good governance and encourage more effective decision-making. By helping to reduce corruption or promote more effective local government, openness and transparency of government is a powerful tool to address some of the challenges facing local democracy. As a result of distrust of the authorities, residents do not know what the taxes they pay for and ultimately citizens cannot assess the quality and cost of public services provided from the budget, as well as goods and works purchased from the budget. Signs of effective policy and good governance are real public accountability and control over the activities of local governments to the interests of residents of territorial communities. However, due to the insufficient efficiency of the use of budget resources in Ukraine, it is necessary to improve information about the budget process, ensure its transparency and improve the mechanism of action of some of its elements.

Budget transparency enables government officials to be guided by public opinion in making final budget decisions (main areas of expenditure allocation) and

strengthens public confidence in local government, as understanding the actions of government officials is a prerequisite for public support. Despite the requirements of current budget legislation, today there are insufficient opportunities to exercise the public's right to information about the budget and take into account the public's point of view when making decisions on the use of budget funds. In the article the author considers the content of budget transparency, analyzes its level in Ukraine and suggests possible measures to strengthen it in the interests of all stakeholders: citizens, public institutions, authorities and more.

Keywords: Publicity and transparency, local budget, anti-corruption policy at the level, local government.

Постановка проблеми. Відкритість влади широко визнається важливою ознакою зваженої та ефективної бюджетної політики. За умови посилення підзвітності влади, довіри громадян, зменшення можливостей для корупції та досягнення більшого рівня бюджетної прозорості та відкритості можна сприяти більш ефективному акумулюванню і розподілу бюджетних ресурсів. Міжнародні організації, як Міжнародний валютний фонд, ОЕСР, Світовий банк, Міжнародне бюджетне партнерство, Глобальна ініціатива щодо фіскальної прозорості, Партнерство відкритого уряду демонструють зростаючий інтерес до бюджетної відкритості урядів країн світу.

Концепція «відкритого уряду» охоплює широкий спектр практик, що можуть сприяти належному врядуванню та заохочувати до більш ефективного прийняття рішень. Допмагаючи зменшити корупцію або сприяти більш ефективній роботі органів місцевого самоврядування, відкритість та прозорість влади виступає потужним інструментом для вирішення деяких проблем, із якими зіштовхується місцева демократія.

Незважаючи на поступове впровадження концепції «відкритого уряду» на місцевому рівні та вимоги чинного бюджетного законодавства щодо забезпечення прозорості та публічності бюджетного процесу, на сьогодні є недостатніми можливості для реалізації права громадськості на інформацію про бюджет і врахування точки зору громадськості під час прийняття рішень щодо використання бюджетних коштів, оскільки:

- не всі органи місцевого самоврядування розміщують у відкритому доступі проекти фінансових рішень;
- здебільшого інформація з питань бюджету, яка розміщується на загальнодоступних ресурсах Інтернету, має вузькоспеціалізовану спрямованість та, як правило, має статистичний характер;
- звіти про виконання бюджету та бюджетних програм не зрозумілі для громадськості;
- інформація для оцінки ефективності виконання бюджету є обмеженою;
- громадськість бере участь у бюджетному процесі недостатньо активно та не впливає на формування та виконання місцевого бюджету [1].

Зазначені обставини свідчать про актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз публікацій. Дослідженням питань та проблем прозорості у сфері бюджету місцевих бюджетів займаються такі українські та іноземні вчені, як Вагнер А., Рау Д., Лебедєв В.А., Озеров І.Х., Сірінов М.А., Твердохлебов В.М., Боголіб Т.М., Василик О.Д., Кравченко В.І., Савлук М.І., Поляк Г.Б., Чижев К.Я., Павлова Л.П., Гальчинський А.С., Геєць В.М., Даниленко А.І., Єпіфанов А.О., Заруба О.Д., Сазонець І.Л., Лукінов І.І., Мороз А.М., Москаленко В.П., Сало І.В., Дяченко В.П., Луніна І.О. та ряд інших.

Аналізу проблем присвячено праці українських вчених, зокрема Л.М. Демиденко, В.Г. Дем'янишина, А.В. Дем'янюк, О.П. Кириленко, І.О. Луніної, А.В. Лучки, Б.С. Малиняка, Ю.Л. Наконечної, С.В. Слухая та ін. Більшість із них розглядають процеси забезпечення прозорості бюджету як невід'ємну умову розвитку демократії. Разом з цим, в сучасних умовах проведення бюджетної децентралізації та адміністративно-територіальної реформи питання прозорості дій влади набувають особливого значення.

Метою цієї статті є дослідження теоретичних засад та інструментів забезпечення бюджетної прозорості на державному та місцевому рівні, як складової антикорупційної політики органів влади та розробці рекомендацій щодо напрямків її покращення.

Виклад основного матеріалу. Бюджетна прозорість є важливим елементом ефективного управління державними та місцевими фінансами, який, з одного боку, допомагає побудувати та підсилити довіру громадськості до влади, з іншого боку, визначає основу економічної стійкості бюджетної системи держави, громад. Бюджетна прозорість дозволяє громадськості розуміти та аналізувати дані бюджету, відслідковувати якість бюджетних рішень на стадії прийняття та слідкувати за їх виконанням, бачити послуги, виконані за рахунок зібраних податків, що дає громадянам змогу активно формувати пріоритети, бути рушійною силою соціально-економічних змін у суспільно-економічному житті. Громадяни можуть брати участь у спільній відповідальності за рішення органів державної та місцевої влади. Бюджетна прозорість дає можливість представникам влади керуватись громадською думкою при прийнятті остаточних бюджетних рішень (основні напрямки розподілу видатків) та підсилює довіру населення до місцевих органів влади, тому що розуміння дій представників влади є передумовою громадської підтримки. Підзвітність влади сприяє поліпшенню соціальної політики і розподілу коштів бюджету. Ознаками ефективної політики та якісного урядування є реальна публічна підзвітність та підконтрольність діяльності органів місцевого самоврядування інтересам мешканців територіальних громад.

Стандартом прозорості в бюджетній системі є надання суспільству та фінансовим ринкам гарантій, що представлена інформація є достатньо повною та об'єктивною. Це дає можливість відповідно оцінити стійкість державних та місцевих фінансів та їх структуру [2]. Не випадково міжнародні фінансові організації досліджують та оцінюють спроможність запозичень та іншої

фінансової допомоги країнам за ступенем їх фінансової відкритості та прозорості. Однак очевидним є те, що на рівні місцевого самоврядування загострення корупції веде до дискредитації влади на місцях, втрати довіри до влади в цілому. Забезпечення відкритості та прозорості в діяльності місцевих органів виконавчої влади, впровадження системного підходу щодо запобігання і виявлення корупції в місцевих органах виконавчої влади є важливою умовою для подолання негативних наслідків цього ганебного явища загалом і в органах місцевої влади зокрема [1].

Відкритість і прозорість бюджету особливо важливі для країн з перехідною економікою, які не мають сталих традицій державного управління, сумісних з ринковою економікою та розвинутою демократією. Низька прозорість може призвести до відсутності громадського контролю щодо управлінських рішень, ухвалених посадовцями та обраними депутатами, що може спричинити нецільове або неефективне використання державних та місцевих фінансових ресурсів. Тому досягнення достатнього рівня бюджетної прозорості є однією з найважливіших цілей реформування управління державними і місцевими фінансовими ресурсами з метою досягнення сучасних стандартів управління.

Прозорість і відкритість влади визначаються як важливою складовою доброго урядування (англ. *good governance*) багатьма міжнародними та наднаціональними організаціями, як однією з трьох основних концепцій управління (поряд із традиційним врядуванням та новим державним врядуванням) у публічному секторі, що є передумовою для економічного співробітництва, фінансової допомоги або членства в певній організації. У 2011 році Україна приєдналася до Партнерства «Відкритий Уряд» - багатосторонньої міжнародної ініціативи, що покликана об'єднати зусилля урядів та громадянського суспільства для створення позитивних змін у житті громадян [3]. Прозорість, участь та підзвітність, як основні принципи відкритого уряду, потребують інновацій на рівні місцевих та регіональних органів влади, у контексті їхньої взаємодії з громадянами та способів управління своїми адміністраціями. Прозорість вимагає від органів влади полегшити доступ громадян до інформації, зокрема через відкриті дані та діловодство. Такі дії необхідно здійснювати паралельно з активізацією участі громадянського суспільства в процесі прийняття рішень у суспільстві. Бажану активізацію участі також має стимулювати більша підзвітність органів влади через використання аудитів, кодексів етики та громадського нагляду.

В Україні з 2011 року в функціонує принципово нова антикорупційна система, яка орієнтована на створення в суспільстві ефективних механізмів попередження корупції. Особливістю органів місцевого самоврядування є те, що вони найбільш наближені до територіальних громад та розв'язують значну частину місцевих справ, діючи в межах закону, під свою відповідальність та в інтересах населення. Але практика показує кілька проблем, що заважають ефективній реалізації антикорупційної політики [4]. Складність подолання

корупції сьогодні пов'язана ще з тим, що у таких протиправних діях зацікавлені не тільки представники органів місцевого самоврядування, а й бізнесмени та пересічні громадяни, особливо у справах, що пов'язані із доступом до фінансових ресурсів. Серед причин і факторів поширення корупції в органах місцевого самоврядування можна віднести економічні, які проявляються в неправомірному використанні фінансових (бюджетних) ресурсів в особистих інтересах та у відсутності прозорості багатьох економічних процесів [4].

Правові підвалини до забезпечення бюджетної прозорості закладені такими фундаментальними документами, як Загальна декларація прав людини і Європейська Хартія місцевого самоврядування, які ратифіковані Україною у 1997 році [5, 6]. Згідно зі статтею 19 Загальної декларації прав людини, кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів [5]. Згідно із статтею 21 цього документу, кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників [5]. Право громадян на участь в управлінні державними справами як одного з демократичних принципів, які поділяються всіма державами - членами Ради Європи, визначається Європейською хартією місцевого самоврядування, що визначає і право громадян на участь в ухваленні рішень щодо місцевих бюджетів [6]. Таким чином, громадянам гарантується право отримувати інформацію про державний та місцеві бюджети та брати участь у їх формуванні. Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів визначає низку стандартів, що регулюють право на доступ до офіційних документів, включно з виключеннями, процедурами запиту, процедурами звинувачення та розгляду [7].

Реалізація базових прав та прозорості бюджетних процедур гарантується дотриманням основних міжнародних стандартів та нормативних документів щодо бюджетної та фінансової прозорості, такими як Принципи високого рівня щодо фінансової прозорості, участі та підзвітності, Глобальна ініціатива з фінансової прозорості (GIFT), Кодекс фінансової прозорості МВФ, Керівництво щодо забезпечення прозорості у бюджетно-податковій сфері, МВФ, Рекомендація Ради ОЕСР з питань бюджетного управління, Кращі практики прозорості бюджету, ОЕСР тощо. З 2006 року все більше урядів країн світу, міжнародних і громадянських організацій почали впроваджувати ініціативи зі сприяння прозорості в управлінні державними фінансами.

Уніфікація підходів до оцінювання рівня відкритості та прозорості бюджетних процедур у країнах світу дозволили у 2006 році Міжнародному бюджетному партнерству дослідити та опублікувати Індекс відкритості бюджету (OpenBudgetIndex), оцінюючи країни за показниками відкритості державних фінансів [8]. Дедалі дане дослідження проводиться з періодичністю

1 раз на два роки, що оцінює три компоненти: доступність для громадськості бюджетної інформації, можливості для участі громадськості в бюджетному процесі та сили ключових формальних наглядових закладів. Дослідження охоплює запроваджену практику бюджетного процесу на національному рівні.

За останні роки Україна зробила значні кроки в напрямку забезпечення бюджетного процесу. У рамках впровадження Ініціативи «Партнерства Відкритого Уряду» Україна забезпечила реалізацію ряду проектів, серед яких «Єдиний веб-портал використання бюджетних коштів», «Система електронних публічних закупівель «ProZorro»», що дозволило Україні підвищити свої позиції у світовому рейтингу бюджетної прозорості (табл.1).

Таблиця 1

Індекс бюджетної прозорості України, публічна доступність бюджетних документів

Показник	2010 рік	2012 рік	2015 рік	2017 рік	2019 рік
Індекс бюджетної прозорості	62	54	46	54	63
Документи для опролюдження:					
Проект бюджету					
Бюджетна пропозиція виконавчої влади					
Прийнятий бюджет					
Громадянський бюджет					
Звіти за рік					
Огляд всередині року					
Звіт на кінець року					
Аудиторський звіт					
Доступний для громадськості					
Опубліковано із запізненням, або не опубліковано в Інтернеті, або створено лише для внутрішнього використання					
Відсутній					

Джерело: на підставі даних [8].

Усі минулі плани дій України містили зобов'язання щодо прозорості бюджету. З 2015 року було досягнуто видатних результатів, включно з публікацією «Бюджету для громадян», який надає інформацію про державний бюджет у форматі відкритих даних. Інтегрована інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет», що ухвалена у 2016 році Кабінетом Міністрів України, стала частиною відкритого уряду України, і відповідає запиту громадянського суспільства на прозорість у використанні публічних коштів і враховує рекомендації Світового банку, Міжнародного валютного фонду та Міжнародного бюджетного партнерства щодо міжнародних стандартів прозорості, як «Відкритий бюджет» (Open Budget) та Відкриті витрати (Open

Spending)). У вересні 2018 року Міністерство фінансів створило портал «Open Budget», що містить щомісячно оновлювані дані про державний бюджет, плани, доходи та видатки, а також програмну, економічну та функціональну класифікації витрат [9]. Чинний план дій містить зобов'язання, яке має на меті підвищити обізнаність громадськості щодо розробки, розгляду, ухвалення, реалізації та контролю державних та місцевих бюджетів. Одна з основних задач системи «Прозорий бюджет» - автоматизувати бюджетний процес та викоринити корупційну складову в цьому процесі. Інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет» забезпечує прозорість бюджетних процесів та процедур на державному та місцевому рівнях, а також дозволяє громадянам контролювати використання коштів розпорядниками, одержувачами бюджетних коштів, державними підприємствами, Пенсійним фондом та Фондом соціального страхування.

Отже, Україна поліпшила позиції в світовому рейтингу відкритості бюджету (OpenBudgetIndex) за рахунок збільшення доступності бюджетної інформації шляхом публікації презентації спрощених версій ключових бюджетних документів для ЗМІ та громадськості, підвищення інформативності проекту закону про держбюджет України, зокрема, надання аналізу динаміки доходів і витрат з попередніми бюджетними періодами і публікації паспортів бюджетних програм, а також за рахунок удосконалення висновків Рахункової палати. Результативність заходів, здійснених Мінфіном, підтверджено суттєвим покращенням позиції України у рейтингу Індексу відкритості бюджету (Open Budget Index) - з 39 позиції у 2017 році до 26 позиції у 2019 році серед 117 держав світу, що дало змогу Україні увійти до групи держав з доступом до істотної інформації щодо бюджету. В той же час, для України залишається проблема великої кількості змін до державного бюджету та «пакетна» зміна інших законів через зміни до держбюджету; обмеженість інформації про аналіз сценаріїв, на основі яких будується бюджет, а також деталізації інформації щодо держгарантій; не вистачає висвітлення зв'язку між пропонованими витратами й очікуваними результатами [1, 8].

Крім того, що стосується підзвітності та заходів із протидії корупції у бюджетній сфері, слід зазначити, що за останні роки з 2012 року Україна покращила свої позиції в індикаторах урядування Світового банку, і у 2021 році за Індексом сприйняття корупції Transparency International (Corruption Perceptions Index — CPI) позиції України виросли на 3 бали: із 32 балами зі 100 можливих ми отримали 122 місце зі 180 країн у списку CPI [10]. Україна увійшла до числа 25 країн, у яких в 10-річній динаміці зафіксоване статистично значуще зростання. Попри позитивні зміни, відбулася низка негативних подій, що нівелювали антикорупційні досягнення. Ця тенденція яскраво простежується і в результатах 2021 року. У відповідності до антикорупційного законодавства, Україна поступово розбудувала численні антикорупційні інституції. Національне агентство з питань запобігання

корупції (НАЗК) відповідальне за контроль декларування майна держслужбовців. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) проводить розслідування, а Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) підтримує та контролює розслідування злочинів, пов'язаних із корупцією. Четвертий антикорупційний орган, Вищий антикорупційний суд (ВАКС), був створений 2019 року. Україна запровадила комплексний режим декларування активів держслужбовців. НАЗК разом із громадянським суспільством та міжнародними організаціями розробили систему е-декларування активів, проте досі вона не здійснює автоматичну перевірку е-декларацій і не виявила жодного гучного випадку підозри про корупцію серед високопосадовців [10].

У той же час, наявні дослідження стосуються лише державних фінансів та бюджетування на національному рівні, і не впливає на фінанси місцевих органів влади, на які припадає майже 33% зведеного бюджету України. Питання прозорості бюджетного процесу на загальнодержавному рівні є питанням державної політики, і фактично місцевий рівень бюджетів залишається більш інформаційно закритим, ніж державний. Ця обставина змушує акцентувати увагу на аналізі тенденцій прозорості бюджетів на місцевому рівні в Україні, особливо з огляду на зв'язки між видатками місцевих бюджетів і реальні потреби людей у громадах. Заслуговує увагу й той факт, що внаслідок реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки [11] та удосконалення міжбюджетних відносин з урахуванням нової моделі територіальної організації влади України та оновлених повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у 2022 році налічується 40,3 тисяч розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, з них 29,9 - на місцевому рівні, що складає 74,1 % від загальної кількості (для порівняння: у 2017 році налічувалося 79,9 тис. розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, з них 79,1% - на місцевого рівні).

Прозорість і відкритість бюджетної інформації є запорукою ефективного використання бюджетних коштів і громадського контролю за публічними коштами, з огляду на це зростання індексу бюджетної відкритості можна вважати важливим показником успішності реалізації реформ у бюджетній сфері як на державному так і на місцевому рівнях [12]. Основними проблемами України в сфері бюджетної прозорості є порушення термінів та недостатня повнота оприлюднення бюджетних документів у бюджетному процесі [12].

Питання прозорості місцевого бюджетного процесу стають предметом досліджень аналітичних центрів та громадських організацій. Кожен аналітичний центр та громадська організація розробляє власну методологію проведення дослідження відкритості бюджетів, що є надзвичайно актуальним з точки зору формування місцевої політики прозорості та відкритості місцевих бюджетів, з метою налагодження взаємодії з громадськістю та запобігання і

виявлення корупції в місцевих органах виконавчої влади. Підсумовуючи огляд аналітичної інформації у сфері фіскальної прозорості, можна відзначити, що підходи досліджень прозорості бюджетних процесів зосередилися на трьох основних послідовних складових: оцінка показника прозорості бюджетних процесів за допомогою індексу; створення факторної моделі, яка представляє різні інституційні, політичні, економічні, фінансові та соціальні фактори; інтерпретація досягнутих результатів. Результати досліджень зазвичай оприлюднюються, та представляють громадськості порівняльний аналіз місцевої бюджетної політики, який дозволяє комплексно оцінити її прозорість на всіх або окремих процедурах, стадіях бюджетного процесу, а також на всіх рівнях місцевих бюджетів, що дає підстави виявлення кращої практики місцевої бюджетної політики.

Слід зазначити, що законодавством України не визначено єдиного підходу до терміну «прозорий», що також відрізняє застосування цього терміну у методології досліджень аналітичних центрів, та ускладнює розуміння логіки дослідження та трактування результатів дослідження. Але аналізуючи спільні риси і підходи представлених досліджень, можна сформулювати основні рекомендації щодо покращення рівня прозорості бюджетів для громад.

Серед спеціалізованих ресурсів, які присвячені питанням оцінки відкритості бюджету та бюджетного процесу варто відзначити ресурси:

1. "Прозорість бюджетів регіонів та їхніх регіональних центрів в Україні" Інституту економічних і соціальних реформ в Словаччині (INEKO), в партнерстві з Міжнародним центром перспективних досліджень (МЦПД, Україна) за фінансової підтримки Офіційної допомоги з метою розвитку Словацької Республіки – SlovakAid [13]. Ресурс передбачає створення постійно діючої платформи для публікації даних в зручному для користувача вигляді (в тому числі за допомогою графіків і фільтрів), що охоплює аналіз рівня фінансової прозорості (9 індикаторів) та стабільності (3 індикатори) 50 найбільших міст та 24 областей України; дозволяє порівнювати різні міста та формування рейтингу на основі самостійного обрання критеріїв для порівняння та об'єктів для порівняння, але не пропонує рекомендації щодо покращення місцевої бюджетної політики. Останнє оновлення відбулось у 2020 році [13].

2. Комплексний "Індекс прозорості-участі-добročесності місцевих бюджетів", запропонований Громадським Партнерством "За прозорі місцеві бюджети", яке координується Одеською обласною організацією ВГО "Комітет виборців України". Розробником комплексного індексу прозорості бюджету "Публічність. Участь. Добročесність" є Фондація "Відкрите суспільство", а виконавцями дослідження 17 інститутів громадянського суспільства - членів Громадського Партнерства "За прозорі місцеві бюджети" [14]. Індекс складається з ретроспективних 205 показників систематизованих у 5 окремих розділів, які охоплюють 4 основні стадії бюджетного процесу: планування;

складання; розгляд та затвердження, виконання; звітування, а також окремий розділ у якому аналізуються стратегічні документи місцевого розвитку. Наявні оприлюднені рекомендації та аналіз їх виконання органами влади та впливу виконаних рекомендацій на показники оцінки [14].

3. Рейтинг прозорості міст #TransparentCities. Рейтинг прозорості 100 найбільших міст України розроблено в межах проекту "Розбудова прозорості в містах України", який реалізується Transparency International Україна за підтримки Фонду демократії ООН за 90 критеріями (показників) об'єднаних у 13 розділів. Найбільш об'ємне дослідження в Україні характеризується значною кількістю показників та об'єктів дослідження значна кількість показників оцінки (100 показників), але відсутні пояснення та рекомендації використання результатів оцінювання [15].

4. Оцінка прозорості місцевих бюджетів за спільною методологією, впровадженою програмами USAID DOBRE, «U-LEAD з Європою» та Громадським Партнерством «За прозорі місцеві бюджети!» у 106 громадах із 18 областей України [16]. На підґрунті отриманих оцінок усіх громад складається рейтинг – Національний індекс бюджетної прозорості, який дає можливість ОТГ порівняти власні результати із результатами інших громад і створює позитивну конкуренцію.

Висновки. Зважаючи на викладене, на даному етапі розвитку бюджетного процесу в Україні вкрай необхідним є підвищення рівня прозорості та публічності бюджетного процесу, що дасть змогу захищати інтереси суспільства та громад зокрема. зменшити вірогідність зловживань, вчинення корупційних дій і передбачає відкритість управління бюджетними коштами на всіх етапах бюджетного процесу. Оцінювання прозорості місцевих бюджетів виступає інструментом просування стандартів прозорості місцевих бюджетів, створює позитивну конкуренцію між муніципалітетами, формулює «дорожні карти» задля підвищення бюджетної прозорості.

Література:

1. Методологія оцінки прозорості місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / за ред. Голинської О.В., Матвієнко А.О. - Фонд Східна Європа, 2017.- 74 с.- Режим доступу: http://probudget.org.ua/db_pic/images/files/file_1512648185.8888.pdf
2. Радіонов Ю. Д. Прозорість бюджетної системи - гарантія її ефективності / Ю. Д. Радіонов // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. - № 14.- С. 14-21
3. Сайт Урядового порталу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyanske-suspilstvo-i-vlada/partnerstvo-vidkritij-uryad/koordinacijna-rada>
4. Захарчук О. З. Запобігання корупції в органах місцевого самоврядування / О. З. Захарчук // Актуальні проблеми політики. - 2015. - Вип. 55. - С. 253-259.
5. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
6. Європейська Хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

7. Конвенція Ради Європи (2008 р.) “Про доступ до офіційних документів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09#Text
8. Сайт Міжнародного бюджетного партнерства [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/rankings>
9. Сайт Інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://edata.gov.ua/>
10. Сайт Трансперенсі Інтернешнл Україна [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryjniattya-koruptsiyi-2020/>
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1805-р « Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text>
12. Наконечна Ю., Демиденко Л. Відкритість та прозорість державного та місцевих бюджетів в Україні. / Ю. Наконечна, Л. Демиденко // Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics.- 2016, - 10(187). - С.20-27.
13. Сайт проекту «Прозорість бюджетів регіонів та їхніх регіональних центрів в Україні» Інституту економічних і соціальних реформ в Словаччині (ІНЕКО). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://budgets.icps.com.ua/>
14. Сайт Громадського партнерства «За прозорі місцеві фінанси» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://probudget.org.ua/zvity/>
15. Сайт Transparency International Україна [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://transparentcities.in.ua/en/common-info#>
16. Сайт проекту «Оцінка прозорості місцевих бюджетів» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://tlb.in.ua/>

References:

1. Gholynsjka O.V., Matvijenko A.O. (2017) Metodologhija ocinky prozorosti miscevykh bjudzhetiv. [Methodology for assessing the transparency of local budgets]. *Fond Skhidna Jevropa, - Eastern Europe Foundation*. Retrieved from http://probudget.org.ua/db_pic/images/files/file_1512648185.8888.pdf [in Ukrainian]
2. Radionov Ju. D. (2013)/ Prozoristj bjudzhetnoji systemy - gharantija ji efektyvnosti [Transparency of the budget system - a guarantee of its effectiveness]. *Investyciji: praktyka ta dosvid - Investments: practice and experience*. 14, 14-21 [in Ukrainian]
3. Site Urjadovjy porta [Site of the Government Portal] <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyanske-suspilstvo-i-vlada/partnerstvo-vidkritij-uryad/koordinacijna-rada> Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyanske-suspilstvo-i-vlada/partnerstvo-vidkritij-uryad/koordinacijna-rada> [in Ukrainian]
4. Zakharchuk O. Z. (2015). Zapobighannja korupciji v orghanakh miscevogho samovrjaduvannja [Prevention of corruption in local government]. *Aktualjni problemy polityky. - Current policy issues*. 55. 253-259. [in Ukrainian]
5. Zaghaljna deklaracija prav ljudyny [Universal Declaration of Human Rights] zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text [in Ukrainian]
6. Jevropejsjka Khartija miscevogho samovrjaduvannja [European Charter of Local Self-Government]. zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text [in Ukrainian]
7. Konvenciji Rady Jevropy (2008 r.) “Pro dostup do oficijnykh dokumentiv”.[Council of Europe Convention (2008) on access to official documents] zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09#Text Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09#Text [in Ukrainian]

8. Site Mizhnarodne bjudzhetne partnerstvo. [Site of International Budget Partnership]. *internationalbudget.org/open-budget-survey/rankings* Retrieved from <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/rankings> [in Ukrainian]
9. Site Informacijno-analitychna systema «Prozoryj bjudzhet». [Site of the Information and Analytical System "Transparent Budget"]. *edata.gov.ua* Retrieved from <https://edata.gov.ua/> [in Ukrainian]
10. Site Transperensi Interneshnl Ukrajina. [Site of Transparency International Ukraine]. *ti-ukraine.org/research/indeks-spryynyattya-koruptsiyi-2020* Retrieved from <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryynyattya-koruptsiyi-2020/> [in Ukrainian]
11. Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrajiny (2021). Pro skhvalennja Strateghiji reformuvannja systemy upravlinnja derzhavnymy finansamy na 2022-2025 roky ta planu zakhodiv z jiji realizaciji». [On approval of the Strategy for reforming the public financial management system for 2022-2025 and the action plan for its implementation]. *zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian]
12. Nakonechna Yu., Demidenko L. (2016). Openness and transparency of state and local budgets in Ukraine. [Vidkrytistj ta prozorstj derzhavnogho ta miscevykh bjudzhetiv]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 10 (187), 20-27. [in Ukrainian]
13. Site Prozorstj bjudzhetiv rehioniv ta jikhnikh rehionaljnykh centriv v Ukrajini" Instytutu ekonomichnykh i socialjnykh reform v Slovachchyni (INEKO). [Site of the project "Transparency of budgets of regions and their regional centers in Ukraine" of the Institute of Economic and Social Reforms in Slovakia (INECO)]. *budgets.icps.com.ua* Retrieved from [http://budgets.icps.com.ua /](http://budgets.icps.com.ua/) [in Ukrainian]
14. Site Ghromadsjke partnerstvo «Za prozori miscevi finansy». [Site of the Public Partnership "For Transparent Local Finance"]. *probudget.org.ua/zvity* Retrieved from <http://probudget.org.ua/zvity/> [in Ukrainian]
15. Site Transparency International Ukrajina. *transparentcities.in.ua/en/common-info#* Rezhym dostupu: <https://transparentcities.in.ua/en/common-info#> [in Ukrainian]
16. Site Ocinka prozorsti miscevykh bjudzhetiv. [Site of the project "Assessment of transparency of local budgets]. *tlb.in.ua* Retrieved from <https://tlb.in.ua/>. [in Ukrainian]